

ЗҮҮНБҮРЭН СУМЫН МОНГОЛ
АРДЫН НАМЫН ХОРООНД

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

213200 Сэлэнгэ аймаг, Сүхбаатар сум
Цагаан Эрэг II баг
Утас: 7036-3040 Факс: (976)-7036-3040
E-mail: Selenge@audit.gov.mn

2020-04-30 № ЦА-2020/04-ХД-06
танай _____ -ны № _____ -т

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн
дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Зүүнбүрэн сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох Зүүнбүрэн сумын Монгол Ардын намын хорооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Зүүнбүрэн сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох Зүүнбүрэн сумын Монгол Ардын намын хороо нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль болон “Алсын хараа-2050”-д нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцооны хамт ирүүлж, хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2020 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2022 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль болон “Алсын хараа-2050”, холбогдох бусад байгууллагаас авсан мэдээллийг шалгуур болгосон.

018020558

Дүгнэлт

Зүүнбүрэн сумын Монгол Ардын намын хорооны Зүүнбүрэн сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр, түүнд орсон зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, "Алсын хараа-2050", Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Зүүнбүрэн сумын Монгол Ардын намын хорооны мөрийн хөтөлбөр /.....⁵ хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Зүүнбүрэн сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

**СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ЗҮҮНБҮРЭН
СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН
2020-2024 ОНД ХИЙЖ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

2020 ОН

**СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ЗҮҮНБҮРЭН СУМЫН ИТХ-ЫН 2020 ОНЫ СОНГУУЛЬД
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС ДЭВШҮҮЛЖ БҮЙ МӨРИЙН
ХӨТӨЛБӨР**

2020.06.20

**ХАМТЫН ХҮЧЭЭР СУМАА ХӨГЖҮҮЛЬЕ
ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ “ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЭ”**

Зүүнбүрэн сумын ард иргэд, зон олны итгэл, сонголтыг хүлээн ялалт байгуулахыг зорьж нутгийн нийгэм-эдийн засгийн хөгжлийг Монгол улсын хөгжлийн алсын хараа, ирээдүйн чиг хандлагыг иш үндэс болгон Монгол Ардын Намаас УИХ-ын 2020 оны сонгуульд дэвшүүлсэн хөгжлийн зорилтуудыг орон нутагтаа зохион байгуулж гардан хэрэгжүүлснээр нутгийнхаа хөгжлийг шинэ шатанд гаргах шаардлагын үүднээс сум орон нутгийнхаа ард иргэд, ААН, ТББ-аас ирүүлсэн саналуудыг нэгтгэн дүгнэж, 2020-2024 онд Зүүнбүрэн нутгийнхаа хөгжил, дэвшил хүн ардынхаа сайн сайхны төлөө хийж хэрэгжүүлэх гол ажил, арга хэмжээг хураангуйлан тусгасан мөрийн хөтөлбөрөө Зүүнбүрэн сумын МАН-ын Хороо сонгогчид Та бүхэндээ өргөн барьж байна.

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ. БОЛОВСРОЛ СОЁЛ

- 1.1 Өсвөр үеийнхэнд эх оронч үзэл, уламжлалт зан үйл сэтгэлгээг төлөвшүүлэх зорилгоор орон нутгийн түүх соёл, уламжлалт зан үйл, үнэт зүйлсийн тухай мэдлэгийг сургалтын агуулгад багтаан олгоно.
- 1.2 Сурагч болон багшид сэтгэл зүйн үйлчилгээ үзүүлэх, сурагчдад үүргээ ухамсарлах, мэргэжлээ сонгох, ирээдүйгээ тодорхойлоход нь зөвлөж туслах чиг үүрэг бүхий “Сэтгэл зүйч мэргэжилтэн” ажиллуулна.
- 1.3 Малчин өрхийн хүүхдүүдэд сургуулийн өмнөх боловсрол олгох явуулын гэр цэцэрлэг ажиллуулах, эцэг эхчүүдийн боловсролыг дээшлүүлэх замаар тэдний оролцоонд түшиглэн бага насны хүүхдийн хөгжлийг дэмжинэ.
- 1.4 Сумын соёлын төв, номын санг байнгын ажиллагаатай байлгаж, үйлчилгээний нэр төрлийг олшруулан иргэдийн соёлын хэрэгцээнд нийцсэн үйлчилгээ үзүүлнэ.
- 1.5 Бага, дунд боловсролын чанарыг дээшлүүлж, сумын түүх, хэл соёл, үндэсний өв уламжлал, ёс заншил, эх оронч сэтгэлгээг тусгаж хэрэгжүүлнэ.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. ЭРҮҮЛ МЭНД, БИЕИЙН ТАМИР, СПОРТ

- 2.1 Сумын хүн амын дунд зонхилон тохиолдож байгаа өвчлөл, эндэгдлийн шалтгааныг судлан тогтоож урьдчилан сэргийлэх, оношлох, эмчлэхэд эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг чиглүүлнэ.
- 2.2 Иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо шинжилгээнд заавал хамрагддаг болгож хэвшүүлнэ.

- 2.3 Нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой байдал, гамшиг, онцгой байдлын үеийн эрүүл мэндийн байгууллагуудын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээ авах чадавхыг бэхжүүлнэ.
- 2.4 Мангиртын 3 баг, Бэлчир 2-р багийн нутагт амьдарч байгаа малчид үзүүлэх тусламж үйлчилгээний хүртээмж, чанар, төв суурин газарт амьдрагчтай ижил түвшинд хүрэх. "Цахим эрүүл мэнд" системд шилжүүлнэ.
- 2.5 Хүн ам, хүүхэд залуучуудын бие бялдрын хөгжлийг дэмжих зорилгоор уламжлалд үндэслэн спортын заавал биелүүлэх норм, нормативыг насны ангиллаар тогтоож мөрдүүлнэ.
- 2.6 Сумын хэмжээнд цар тахлын халдвар дэлгэрэхээс сэргийлэх дэг журмыг мөрдөж хэрэгжүүлнэ.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ. ГЭР БҮЛ

- 3.1 Хувиараа болон гэр бүлээрээ ажил хөдөлмөр эрхлэх, шинэ ажлын байр бий болгохыг дэмжиж өрхийн орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.2 Өрхийн амьжиргааны түвшин тогтоох аргачлалыг сумын онцлогт тохируулан боловсронгуй болгож, гэр бүлийн гишүүн бүрд үзүүлэх нийгмийн халамж, тусламж, дэмжлэгийг олон нийтийн оролцоотойгоор бодитой тогтоож дэмжлэгийн чанар, хүртээмжийг сайжруулна.
- 3.3 Залуучуудын эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүйн хөгжлийн хэрэгцээг дэмжихэд чиглэсэн "Залуу гэр бүл" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.4 Ажил хөдөлмөр эрхэлдэг хүмүүст хувиараа хөдөлмөрлөх, аж ахуй эрхлэх боломжийг олгож, гэр бүлийн амьдралын тэнцвэрийг хангахад дэмжлэг үзүүлэн, хаврын тариалалт, ургац хураалт, хадлан бэлтгэл зэрэг сумын онцлогтой ажлын үед ажлын цагт өөрчлөлт оруулж, зайнаас ажиллахыг дэмжинэ.
- 3.5 Залуу гэр бүлд зөвлөгөө өгөх үйлчилгээ нэвтрүүлнэ.
- 3.6 Гадаад дотоодын төсөл хөтөлбөр, улс орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр эмзэг бүлгийн, олон ам бүлтэй айл өрх, залуу гэр бүлийг малжуулах арга хэмжээг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ. ХҮНД ЭЭЛТЭЙ АМЬДРАХ ОРЧИН

- 4.1 Сум, суурин газарт эрүүл мэндийн болон орчны тандалт нөлөөллийн үнэлгээ хийж агаар, хөрс, усны бохирдлыг багасган эрүүл аюулгүй орчныг бүрдүүлнэ.
- 4.2 Хог хаягдлын цогц менежментийг хэрэгжүүлэн одоо байгаа хогийн цэгийг хашаажуулж ажиллана.
- 4.3 Суманд шинээр хашаа байшин, сууц барьж буй иргэдийг ипотекийн зээлд хамруулна.
- 4.4 Сумын төвийн хэсгийг инженерийн дэд бүтэцтэй болгох ажлыг улс аймгийн төсвөөр дэс дараатай хийж гүйцэтгэнэ.
- 4.5 Зүүнбүрэн сумын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулна.

- 4.6 Иргэдийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн зорчигч тээврийн үйлчилгээг нэмэгдүүлж, аюулгүй байдлыг хангана.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

- 5.1 Хөдөлмөрийн зах зээл дээр эрэлттэй ирээдүйн хөгжлийн чиг хандлагыг тодорхойлж хүн амын бүлэг бүрийн онцлогт нийцсэн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 5.2 Сумдын нөхөрлөл, хоршоо, иргэд гэр бүлээрээ ба хувиараа бизнес эрхлэгчийг санхүүгийн болон зах зээлтэй холбож, улс, аймгийн бэлтгэн нийлүүлэлтийн сүлжээнд холбож өгнө.
- 5.3 Орон нутгийн иргэдийн бие даасан, бүтээлч байдлыг дэмжих зорилгоор “нэг суурин-нэг бүтээгдэхүүн” аяныг үргэлжлүүлэн өрнүүлнэ.
- 5.4 Сумын бичил, жижиг, дунд бизнес эрхлэгч иргэдийг гарааны бизнес эхлэхэд зөвлөгөө олгодог болно.
- 5.5 Хөрөнгийн зах зээлээс хөрөнгө босгох үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцох санал санаачилгыг дэмжиж, сургалт сурталчилгаа зохион байгуулна.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1. Зүүнбүрэн сумын дотоодын нийт бүтээгдэхүүний зонхилох хувийг эзэлдэг газар тариалан, төмс хүнсний ногоо тариалдаг хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
2. Зүүнбүрэн сумын брэнд бүтээгдэхүүний сав баглаа боодолд анхаарч жижиг цехийг бий болгох санал санаачилга гарган Их Хурлын гишүүдтэйгээ хамтарч ажиллана.
3. Өрхийн аж ахуйд болон хоршоодод мал бордох уламжлалт арга, үр ашигтай технологийг нэвтрүүлж, махны нөөц, хангамжийг нэмэгдүүлэх, үнийг тогтвортой байлгах, төсөл хэрэгжүүлнэ.
4. Зүүнбүрэн брэнд бүтээгдэхүүний нэр төрлийг нэмэгдүүлнэ.

Нэг. Аж үйлдвэр

- 6.1.1 ЖДҮ-ийн салбарт олгож байгаа төрийн болон олон улсын байгууллагын зээл тусламжийн санхүүжилтийг сумандаа татах, оролцогч талуудын уялдааг сайжруулна.
- 6.1.2 Сумандаа ХАА-н гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүн боловсруулах, мод модон эдлэлийн цех, мал бордох газар зэрэг ХАА, хөнгөн үйлдвэрийн түүхий эд бүтээгдэхүүнийг бэлтгэн нийлүүлэх, боловсруулах, эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх загвар төслүүдийг орон нутгийн онцлогт тулгуурлан хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.
- 6.1.3 Барилгын хийц, хэсгүүд үйлдвэрлэх төслүүдийг дэмжин хэрэгжүүлнэ.

Хоёр. Газар тариалан

- 6.2.1 Атрын IV аяныг хэрэгжүүлж, газар тариаланд орчин үеийн дэвшилтэт технологи, өндөр бүтээмжит техник нэвтрүүлэх замаар тариалангийн үйлдвэрлэлийг тогтвортой хөгжүүлнэ.

- 6.2.2 Газар тариалангийн салбарт ашиглаж байгаа эргэлтийн талбайн хөрсийг хамгаалах, үржил шимийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр тухайн эзэмшигчдийн хүлээх үүргийг өндөржүүлнэ.
- 6.2.3 Хүлэмжийн аж ахуйг хөгжүүлж, эрт ургацын ногооны тариалалтыг нэмэгдүүлнэ
- 6.2.4 Хүлэмжийн аж ахуй, агуулах /зоорь/-ын аж ахуйг дагнан эрхлэгчдэд тэргүүн ээлжинд зоорь барих зураг төслийг бий болгож дэмжлэг үзүүлэн, "хураалт – хадгалалт – боловсруулалт"-ын сүлжээ байгуулна.
- 6.2.5 Малын тэжээл тариалалтыг таримлын сэлгээнд оруулж, тэжээл үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлж, өвс тэжээлийн сумын аюулгүйн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 6.2.6 Хөрс хамгаалалт, хөрс боловсруулалт, тариалалт, усалгаа, хураалт, хадгалалт, тээвэрлэлт, борлуулалт, жижиглэн худалдааг хамарсан төмс, хүнсний ногооны мөшгөлтийн мэдээллийн тогтолцоог бий болгон хүнсний аюулгүй баталгаат байдлыг хангана.
- 6.2.7 Тариалангийн хөрсний үржил, шимийг нэмэгдүүлэх, хөрс бордох, үр ашигтай технологийг нэвтрүүлэх, ургамал хамгааллын цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлж, бордооны хангамжийг 70 хувьд хүргэж, хөрсний шим тэжээлт чанарыг нэмэгдүүлнэ.

Гурав. Мал аж ахуй

- 6.3.1 Мал эмнэлгийн үйлчилгээг шинэ шатанд гарган сайжруулж, гоц халдварт өвчингүй, тайван сум болж баталгаажуулна.
- 6.3.2 Малын түүхий эдийг боловсруулах "Дархан" цогцолбортой түншлэл хамтын ажиллагааны гэрээ байгуулж, сумынхаа иргэдийн малын түүхий эдийг эргэлтэд оруулж, малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, тогтвортой байлгахад дэмжлэг үзүүлнэ.
- 6.3.3 Бэлчээр ашиглалтыг уламжлалт аргад үндэслэн улирлын хуваарьтай малын тоо, төрлийн харьцаанд зохицуулан ашиглаж, бэлчээрийг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

ДОЛООДУГААР БҮЛЭГ. БАЙГАЛ ОРЧИН – НОГООН ХӨГЖИЛ

- 7.1 Бэлчээрийг усжуулах, ажлыг үргэлжлүүлэн, бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлж, газар зохион байгуулалтын тогтолцоо бүрдүүлж зохистой ашиглан хамгаалж, нөхөн сэргээх, малчдын дундын санг бий болгоно.
- 7.2 Сумын ногоон байгууламж, гудамж талбайн гэрэлтүүлгийг нэмэгдүүлж камержуулах, мод зүлэг суулгах, тохижуулах бүх нийтийн хөдөлгөөнийг төрийн болон төрийн бус байгууллага, иргэдийн оролцоонд тулгуурлан өрнүүлнэ.
- 7.3 Байгалийн нөөц ашигласны нөхөн төлбөр буюу түгээмэл тархацтай байгалийн баялаг ашигласны орлогыг байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээхэд зориулсан үндсэн зорилгоор нь үр дүнтэй ашиглаж, байгаль хамгаалах үйлсэд төрийн бус байгууллагууд, ААН-үүд олон нийтийн оролцоог бүх талаар дэмжинэ.

НАЙМДУГААР БҮЛЭГ. ШУДАРГА ЁСНЫ ЗАСАГЛАЛ

- 8.1 Хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай нийгмийг соён гэгээрүүлэхэд хамтран ажиллана.
- 8.2 Татварын шинэчилсэн хуулийг хэрэгжүүлж, төсвийн орлогыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг зохион байгуулж ажиллана.
- 8.3 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, бизнесийн байгууллагуудын санаачилга, оролцоо, хамтын ажиллагааг дэмжиж, хамтран ажиллана.
- 8.4 Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөж буй эмэгтэйчүүд, хүүхэд, ахмад настан, тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэдийг түр хамгаалах байр, мэдээлэл зөвлөгөөг авах төвийг сумандаа ажиллуулна.
- 8.5 Төсөв санхүүгийн сахилга хариуцлагыг чангатгаж, төсвийн хөрөнгийг нийгэм, эдийн засгийн хөгжилд оновчтой, үр ашигтай зарцуулахад иргэд, олон нийтийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.
- 8.6 Хөрөнгө оруулалтыг татах таатай орчин бүрдүүлэн төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг хөгжүүлнэ.
- 8.7 Хөрөнгө оруулалтын боломжит хувилбаруудыг олж, сумандаа татах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 8.8 Мэдээллийн технологи болон цахим худалдааны салбарыг аймагтаа хөгжүүлэх, хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах, санал санаачилгыг дэмжинэ.

Зүүнбүрэн сумын МАН-ын Хорооноос 2020 оны сумын ИТХ-ын сонгуульд оролцохдоо дэвшүүлж байгаа энэхүү хөтөлбөрт тусгагдсан хөгжлийн зорилтуудыг Зүүнбүрэн нутгийн ард иргэд та бид хамтран хэрэгжүүлж, Ардын хувьсгалыг гардан хийж, Шинэ Монгол улсын эх суурийг тавьсан өвөг дээдэс, Их бүтээн байгуулалтын он жилүүдэд эх орноо аж үйлдвэржүүлж, атар газар эзэмшин хүн ардаа хүнсээр хангах амин чухал хэрэгцээг хангаж ирсэн ахмад үеийнхээ түүхэн уламжлалыг хадгалж, хойч үеийнхээ ирээдүйн сайн сайхныг хамтран бүтээхийн төлөө Зүүнбүрэнчүүд бид **"ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ"**

ЗҮҮНБҮРЭН СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО

